

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

י"א ניסן תשפ"ו, 29.3.2026

דגם תשובות ומסקנות מבגרות חורף תשפ"ו 2026 - שאלון מס' 34281

הבהרה חשובה: יש ללמד את התלמידים את כלל החומר הרלוונטי, בהתאם לתכנית הלימודים המחייבת. התשובות במסמך זה נועדו לשקף את אופן ההערכה במועד היבחנות זה בלבד, ואינן מחליפות את ספרי הלימוד ואת המד"לים (מדריכים למורה). כמו כן, יש להתעדכן באופן שוטף בפרסומי הפיקוח על הוראת האזרחות בנוגע לדגשים, הבהרות, שינויים ועדכונים בתכני הלימוד, בצורת התשאל ובאופן המענה הנדרש בבחינות הבגרות.

- הלוכסנים בתשובות מציינים חלופות

פרק ראשון

על הנבחנים לענות על שני סעיפים מן השאלות 1-2. אפשר לבחור בסעיף אחד מכל שאלה או בשני סעיפים מאותה שאלה. **ציון 30% | הצג 30% | ציטוט 20% | הסבר 20%** - התלמיד הבין את הקשר בין הציטוט לרכיבי ההגדרה של המושג הרלוונטי.

שאלה 1 א.	
פנייה למדינות (ערב) השכנות	ציון
- מושיטים יד לשלום / שכנות טובה, - לשיתוף פעולה במאמץ לקדם את המזרח התיכון כולו.	הצג רכיבים נדרשים:
"נחתמה עסקת הייצוא הגדולה ביותר בתולדות המדינה. בעסקה זו סוכם כי ישראל תמכור גז טבעי למצרים." או "עסקה זו תגביר היציבות באזורינו" או "עסקה זו תתרום לחיזוק הקשרים של ישראל עם מדינות נוספות באזור, ולא רק עם מצרים."	ציטוט ביסוס על פי הקטע:
התלמיד הבין שהחתימה על עסקת גז עם מצרים מהווה ביטוי לשכנות טובה עם מדינות ערב השכנות. או עסקה זו מעצימה את היציבות באזורינו...תרומה לחיזוק הקשרים עם מדינות באזור, הוא ביטוי לשכנות טובה עם מדינות האזור או ביטוי לקידום המזרח התיכון כולו.	הסבר קישור בין הציטוט למושג:

◀ **תלמידים ציינו מדינות ערב במקום המדינות השכנות (קיבלו ניקוד חלקי). מדובר במדינות ערב השכנות לישראל. זה הרעיון בפניה באופן מפורש קריאה לשלום ושכנות טובה.**

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלה 1 ב.	
ציון	סוג מנגנון הפיקוח והביקורת בלתי פורמלי / חוץ מוסדי
הצג רכיבים נדרשים:	- ביקורת שמקיימים גופים / ארגונים / אזרחים באמצעות: הפגנות, שביתות, עצרות, עצמות, יצירות אומנות, הופעה וכתובה באמצעי התקשורת, ברשתות חברתיות ועוד. - הביקורת נערכת ביוזמתם של האזרחים/קבוצות בחברה, ללא הסמכה חוקית, בהתנדבות. - מטרת הביקורת היא על מנת להגביל את השלטון לפקח עליו ועל חוקיות פעולותיו. להפעיל לחץ על קובעי מדיניות על מנת לשנות מדיניות או על מנת להביע ביקורת פוליטית וחברתית על השלטון ולקיים דיון ציבורי בכדי לשנות את מדיניות השלטון.
ציטוט ביסוס על פי הקטע:	"עקב כך העיתון דורש מן הממשלה שתבחן מחדש את העסקה שנחתמה, לפני שתאשר אותה סופית."
הסבר קישור בין הציטוט למושג:	העיתון הוא אמצעי המעביר ביקורת ביוזמה פרטית, ללא הסמכה חוקית כדי להפעיל לחץ על קובעי המדיניות, בכך להביע ביקורת על השלטון כדי שיבחן מחדש את העסקה עם מצרים.

שאלה 2 א.	
ציון	תפקיד הממשלה: קביעת מדיניות ויישומה / ביצועה
הצג רכיבים נדרשים:	- קבלת החלטות / התווית קווי פעולה - מוציאה את ההחלטות לפועל - בתחומים שונים: בענייני פנים וחוץ לדוגמא: חינוך, בריאות, רווחה וכו'.
ציטוט ביסוס על פי הקטע:	"אגף הבחינות במשרד החינוך פועל זה כמה שנים לאיתור העתקות בעבודות שנכתבו והוגשו במסגרת מטלות הבגרות, ובין השאר נעזר לצורך זה בבינה מלאכותית."
הסבר קישור בין הציטוט למושג:	אגף הבחינות במשרד החינוך קיבל החלטה להתמודד עם בעיית העתקות בבחינות שהינן בתחום אחריותו, והוציא את ההחלטה לפועל בתחום החינוך באמצעות שימוש בבינה מלאכותית כדי לאתר העתקות.

◀ מעט תלמידים בחרו לענות על השאלה ואלו שבחרו בה לא ידעו לענות עליה. לא ברמת הזיהוי ולא ברמת ההצגה. המלצה - תפקידי הממשלה הוא נושא חלש יחסית אצל התלמידים. מבלבלים בין קביעת מדיניות ובין חקיקת משנה. מציגים באותן המילים של הציין.

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלה 2 ב.	
הזכות לפרטיות	ציון
- זכותו של כל אדם לחיות ללא חשיפה או התערבות או חדירה לחייו או לחפציו או לגופו. - ללא רשותו / ללא הסכמתו.	הצג רכיבים נדרשים:
"הצבת מצלמות מעקב בזמן הבחינה תיפגע באחת מזכויותיהם הבסיסיות" או "המצלמות יתעדו אותם גם במצבים שאינם קשורים בבחינה עצמה, ולכן מתנגדים לכך."	ציטוט ביסוס על פי הקטע:
התלמיד הצבת מצלמות מעקב אחרי התלמידים בזמן הבחינה עלולה לפגוע בזכות לפרטיות מאחר והדבר מהווה חדירה לחייהם ללא הסכמתם.	הסבר קישור בין הציטוט למושג:

◀ תלמידים רבים לא ידעו להציג את המושג הזכות לפרטיות והשתמשו באותה מילה עצמה. כלומר כתבו למשל זכותו של אדם לשמור על פרטיותו, אין לחדור לפרטיותו וכו'. יש לחזור ולהסביר לתלמידים שבהצגת מושג לא ניתן להשתמש באותו מושג עצמו. כי הרי התלמיד צריך להסביר בשפתו מהי הזכות. כמו כן תלמידים רבים שלא ידעו להציג את המושג השתמשו בדוגמא מתוך האירוע עצמו וכתבו כי זכותו של אדם שלא יצלמו אותו ללא רשותו. זוהי דוגמה בלבד ולא מהווה הצגת מושג.

הערה כללית - בשאלות בהן נדרשת מיומנות קישור תלמידים רבים אינם מקשרים בין הציטוט לרכיב ההגדרה המתאים, אלא חוזרים במילים שלהם על הציטוט או כותבים שוב את ההגדרה.

פרק שני

על הנבחנים לענות על שתיים מן השאלות 3-7 ועל אחת מן השאלות 8-12

שאלה 3	
חוק יסוד: ישראל מדינת הלאום של העם היהודי	ציון
- החוק מעגן את אופייה היהודי של מדינת ישראל – זו מהות החוק ולכן זהו רכיב חובה. - בנוסף לסעיף זה על התלמיד לכתוב 2 סעיפים נוספים לבחירתו באופן מלא, על פי דרישת המד"ל.	

הצג רכיבים נדרשים:	
	<p>1. עקרונות יסוד (א) ארץ ישראל היא מולדתו ההיסטורית של העם היהודי, שבה קמה מדינת ישראל (ב) מדינת ישראל היא מדינת הלאום של העם היהודי, שבה הוא מממש את זכותו הטבעית, התרבותית, הדתית וההיסטורית להגדרה עצמית מימוש הזכות להגדרה עצמית לאומית במדינת ישראל ייחודי לעם היהודי</p>
	<p>2. סמלי המדינה (א) שם המדינה הוא "ישראל". (ב) דגל המדינה הוא לבן שני פסי תכלת סמוך לשוליו, ומגן דוד תכול במרכזו. (ג) סמל המדינה הוא מנורת שבעת הקנים, עלי זית בשני צדדיה, והמילה "ישראל" למרגלותיה. (ד) המנון המדינה הוא "התקווה". (ה) פרטים לעניין סמלי המדינה ייקבעו בחוק.</p>
	<p>3. בירת המדינה ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל.</p>
	<p>4. שפה (א) עברית היא שפת המדינה. (ב) לשפה הערבית מעמד מיוחד במדינה, הסדרת השימוש בשפה הערבית במוסדות ממלכתיים או בפניהם תהיה בחוק. (ג) אין באמור בסעיף זה כדי לפגוע במעמד שניתן בפועל לשפה הערבית לפני תחילתו של חוק - יסוד זה.</p>
	<p>5. קיבוץ גלויות המדינה תהיה פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות</p>
	<p>6. הקשר עם העם היהודי (א) המדינה תשקוד על הבטחת שלומם של בני העם היהודי ושל אזרחיה הנתונים בצרה ובשביה בשל יהדותם או בשל אזרחותם. (ב) המדינה תפעל בתפוצות לשימור הזיקה בין המדינה ובים העם היהודי (ג) המדינה תפעל לשימור המורשת התרבותית, ההיסטורית והדתית של העם היהודי בקרב יהדות התפוצות.</p>
	<p>7. התיישבות יהודית המדינה רואה בפיתוח התיישבות יהודית ערך לאומי, ותפעל על מנת לעודד ולקדם הקמה וביסוס שלה.</p>
	<p>8. לוח רשמי הלוח העברי הוא לוח רשמי של המדינה ולצדו ישמש הלוח הלועזי כלוח רשמי, השימוש בלוח העברי ובלוח הלועזי ייקבע בחוק.</p>
	<p>9. יום העצמאות וימי זיכרון (א) יום העצמאות הוא יום החג הלאומי הרשמי של המדינה. (ב) יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ויום הזיכרון לשואה ולגבורה הם ימי זיכרון רשמיים של המדינה.</p>
	<p>10. ימי מנוחה ושבתון שבת ומועדי ישראל הם ימי המנוחה הקבועים במדינה, למי שאינם יהודים זכות לקיים את ימי המנוחה בשבתם ובחגיהם, פרטים שעניין זה ייקבעו בחוק</p>
	<p>11. נוקשות אין לשנות חוק יסוד זה אלא בחוק יסוד שהתקבל ברוב של חברי כנסת.</p>

◀ תלמידים רבים לא כתבו כלל את רכיב החובה וכתבו חלקים מתוך סעיפי החוק. לדוגמה עשו "רשימה" שאין בה הצגה מלאה של סעיפים מהחוק, אלא כתבו תשובות בנוסח: השפה, החגים, הסמלים, יהדות התפוצות... כמו כן תלמידים התייחסו לדברים שלא קיימים כלל בחוק כמו: חוק השבות, חג המצות ועוד.

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלה 4	
ציין	שני ביטויים למעמד המיעוטים <u>במרחב הציבורי</u> במדינת ישראל.
<p>הצג רכיבים נדרשים:</p>	<p>- מעמד מיוחד של השפה הערבית - 2 דוגמאות: שטרות או שלטי רחוב או פרסומי המדינה. - מעמד אישי של כל אזרחי ישראל בני כל הדתות מנוהל על פי הדין הדתי ועל ידי מוסדות דתיים. - הכרה בימי החג והמועד של כל הדתות כימי מנוחה אפשריים עבור בני אותן דתות. - שמירה על מקומות קדושים לבני כל הדתות. - קיום מערכות חינוך נפרדות במימון המדינה בשפה שלהם בהתאם לתרבות, המורשת וההיסטוריה שלהם.</p>

◀ תלמידים רבים לא ידעו לענות על השאלה. לא מעט תלמידים התייחסו בתשובתם למעמד המיעוטים בהכרות העצמאות במקום כנדרש בשאלה למעמד המיעוטים במרחב הציבורי. ואף חלקם לא ידעו מהם מיעוטים והתייחסו למיעוטים חברתיים כמו חרדיים, אתיופים, כמיעוטים.

שאלה 5	
ציין	שני כללים המבטיחים את אי-תלות (עצמאותה) של הרשות השופטת
<p>הצג רכיבים נדרשים:</p>	<p>תנאי העסקת השופטים</p> <p>- שכר השופטים נקבע על ידי ועדת הכספים של הכנסת. - משך כהונת שופט הוא עד 70 יותר מגיל פרישה. - אסור לשופט לשמש בכל תפקיד פוליטי / אסור לשופט לעבוד בעבודות אחרות או למלא תפקידים ציבוריים. - שופטים נהנים מחסינות. (לא ניתן להעמיד לדין שופט בגין פסקי דין שנתן/פסק). - לא מעבירים שופט במקום כהונתו אלא בהסכמת נשיא בית המשפט העליון או על פי החלטת בית הדין המשמעתי.</p> <p>אופן בחירת שופטים</p> <p>- השופטים נבחרים על ידי וועדה לבחירת שופטים. - בוועדה יש נציגות לשלושת הרשויות. - בוועדה יש רוב לנציגות של הרשות השופטת.</p> <p>● תלמיד שפירט את הרכב הוועדה באופן מלא קיבל ניקוד מלא.</p>

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלה 6	
מדינה מסורתית (מורשתית) תרבותית	ציון
<p>- מקור הסמכות במדינה הוא ציבור האזרחים.</p> <p>- מדינת ישראל, כמדינת העם היהודי, צריכה לתת ביטוי בחקיקה ובמרחב הציבורי למורשת היהודית במובן התרבותי והלאומי.</p> <p>- מתוך זיקה למורשת / מסורת אך ללא מחויבות להלכה.</p> <p>הצג: מדינת הלכה</p> <p>- מקור הסמכות במדינה הוא ההלכה היהודית, ולא ציבור האזרחים.</p> <p>- חוקי המדינה ייקבעו על פי דיני התורה בכל תחומי החיים.</p> <p>- בקרב המחזיקים בעמדה זו, ישנן תפיסות שונות באשר למידת האכיפה הרצויה בפועל מצד המדינה במרחב הפרטי.</p> <p>- המדינה לא תהיה דמוקרטית, יחד עם זאת, יתקיימו בה מאפיינים דתיים (הלכתיים) העולים בקנה אחד עם מאפיינים דמוקרטיים, כגון "אחרי רבים להטות" (הכרעת הרוב), "כל אדם נברא בצלם" (שוויון וכבוד האדם), נבחר ציבור על ידי הקהילה (שלטון העם).</p>	<p>הצג רכיבים נדרשים:</p>

◀ מרבית התלמידים אינם יודעים את ההגדרות של מושגים אלו ונשענים בהגדרתם על שם המושג כמו הלכה או מסורתית תרבותית. חשוב ללמד את הנושא בהתאם לספר הלימוד והמד"לים שיצאו בנושאים אלו.

שאלה 7	
נקודת דמיון ונקודת שוני בין העדפה מתקנת להבחנה מותרת	ציון
<p>נקודת דמיון</p> <p>- גם בהעדפה מתקנת וגם בהבחנה יש לפעמים חריגה מהזכות לשוויון במטרה להגיע לשוויון מהותי.</p> <p>- גם בהעדפה מתקנת וגם בהבחנה התייחסות לשונות רלבנטית בין בני אדם או קבוצות.</p> <p>נקודת הבדל</p> <p>-למי ניתן: בהעדפה מתקנת ההטבה ניתנת לקבוצה מקופחת / חלשה ואילו בהבחנה הענקת יחס שונה לאדם.</p> <p>-משך הזמן: העדפה מתקנת ההטבה לפרק זמן מסוים / עד לצמצום הפער ואילו בהבחנה התייחסות השונה תתקיים כל עוד השוני קיים ורלבנטי.</p> <p>-מהי הסיבה / מטרה: בהעדפה מתקנת מטרת ההטבה היא צמצום פערים כתוצאה מקיפוח/אפליה של קבוצה, ואילו בהבחנה מתן יחס שונה לפרט כאשר השונות רלבנטית לנושא הנדון.</p> <p>-מה ניתן: בהעדפה מתקנת הטבה ואילו בהבחנה יחס שונה.</p>	<p>הצג רכיבים נדרשים:</p>

◀ שאלה מסוג זה דורשת מיומנות השוואה אותה יש ללמד את התלמידים, ז"א לדעת להשוות הן בדמיון והן בהבדל על פי אותו תבחין / קריטריון. מרבית התלמידים לא ידעו לכתוב בצורה נכונה את נקודת הדמיון.

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

◀ **תלמידים רבים כתבו שההבדל הוא שהעדפה מתקנת הזמן מוגבל ובהבחנה הוא תמידי. זה לא נכון. ישנן דוגמאות רבות לכך שהבחנה יכולה להיות לזמן מוגבל. לדוגמה: נהגים צעירים/חדשים שמשלמים ביטוח חובה ומקיף גבוה יותר הוא זמני. יחס שונה שניתן לחיילים בסדיר/במילואים במדים. הבחנה שניתנת למקרים נקודתיים למשל הקלות בבחינת בגרות לשנה אחת לתלמידים שגרים בישובי העוטף.**

אשכולות

הצגה 1 - 40% | הצגה 2 - 40% | הסבר 20%

שאלה 8 - אשכול העולם היהודי	
<p>מאפיינים של החברה הדתית-לאומית בישראל</p> <ul style="list-style-type: none"> - הקפדה על שמירת מצוות - ניכרות מגמות שונות כלפי התרבות המודרנית - מהתבדלות חלקית ועד השתלבות מלאה / יש הדוגלים בשילוב יהדות על פי ההלכה עם ערכים ואורחות חיים של העולם המודרני החילוני, ויש שמרנים יותר. - השתלבות בחיי המדינה – בענפי העבודה השונים / באקדמיה / בתרבות / בתקשורת / בצבא. - רואים בציות לחוקי המדינה ובכבוד סמליה חובה דתית / רואים בקיומה של מדינת ישראל "אתחלתא דגאולה". - מערכת חינוך ייחודית. (- יש להסביר למה הכוונה). - מסגרות ייחודיות לשירות צבאי או לאומי. - רובם מתגוררים ביישובים מעורבים של חילוניים ודתיים / יש המתגוררים ביישובים דתיים. 	<p>הצגה 1 רכיבים נדרשים:</p>
<p>העיקרון הדמוקרטי: פלורליזם</p> <ul style="list-style-type: none"> - הכרה בערך של ריבוי / מגוון דעות / עמדות של אנשים / קבוצות. - עידוד / תמיכה בקיום וביטוי של מגוון דעות / עמדות של אנשים / קבוצות בחברה / מאפשר לכל קבוצה / דעה להתארגן / לפעול למען השגת האינטרסים שלהם. 	<p>הצגה 2 רכיבים נדרשים:</p>
<p>כיצד עקרון הפלורליזם מאפשר לחברה הדתית-הלאומית לשמור על מאפייניה הייחודיים:</p> <ul style="list-style-type: none"> - קיומה של מערכת חינוך ייחודית ונפרדת המאפשרת לציבור הדתי-לאומי לחנך על פי השקפת עולמו האפשרות להקים יישובים ייחודיים לציבור זה קיומן של מסגרות ייחודיות לשירות צבאי או לאומי. אחת מאפשרויות אלה מבטאת את ההכרה בקיום מגוון של קבוצות בחברה והכרה בזכותן לבטא את השונות שלהם ואת המאפיינים והרצונות שלהם ולפעול למימושם. 	<p>הסבר</p>

◀ **תלמידים רבים לא ידעו להציג מאפיינים ייחודיים של החברה הדתית לאומית. בנוסף לא ידעו לקשר את המאפיין למושג הפלורליזם. קישור שגוי שחזר על עצמו בניסוחים דומים היה שהחברה הדתית לאומית מאמינים באלוהים / שומרים שבת ויש קבוצות אחרות שלא ובכך מתבטא הפלורליזם.**

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלה 9 - אשכול תקשורת ופוליטיקה בישראל	
<p>הצג 1 רכיבים נדרשים:</p> <p>בעלות צולבת - חוק המגביל זה מצב בו אדם מחזיק בשני גופי תקשורת כלומר האפשרות שאותו אדם יהיה בעליו של עיתון וגם בעלים של תחנת שידור.</p>	
<p>הצג 2 רכיבים נדרשים:</p> <p>העיקרון הדמוקרטי: פלורליזם - הכרה בערך של ריבוי / מגוון דעות / עמדות של אנשים / קבוצות. - עידוד / תמיכה בקיום וביטוי של מגוון דעות / עמדות של אנשים / קבוצות בחברה / מאפשר לכל קבוצה / דעה להתארגן / לפעול למען השגת האינטרסים שלהם.</p>	
<p>הסבר</p> <p>כיצד החוק נגד בעלות צולבת תורם לחיזוק עקרון הפלורליזם: מטרת החוק היא למנוע שליטה של גורם אחד על מקורות המידע, ודבר זה מאפשר לקבוצות שונות להביע את דעתן בתקשורת וכך מתאפשר קיום של מגוון דעות בחברה / מאפשר הכרה בערך של מגוון דעות ועמדות של אנשים או קבוצות / או מעודד קיום וביטוי של מגוון דעות.</p>	

שאלה 10 - אשכול בחירות ומפלגות	
<p>הצג 1 רכיבים נדרשים:</p> <p>ממשלה קואליציונית - שותפות בין הסיעה שקיבלה את תפקיד הרכבת הממשלה ובין סיעות אחרות / ממשלה המורכבת ממספר סיעות / מפלגות. - השותפות נדרשת לשם השגת רוב בכנסת. - שותפות שמבוססת על הסכמים קואליציוניים.</p>	
<p>הצג 2 רכיבים נדרשים:</p> <p>העיקרון הדמוקרטי: פלורליזם: - הכרה בערך של ריבוי / מגוון דעות / עמדות של אנשים / קבוצות. - עידוד / תמיכה בקיום וביטוי של מגוון דעות / עמדות של אנשים / קבוצות בחברה / מאפשר לכל קבוצה / דעה להתארגן / לפעול למען השגת האינטרסים שלהם.</p>	
<p>הסבר</p> <p>הסבר כיצד עקרון הפלורליזם מתממש בקיומה של ממשלה קואליציונית בממשלה קואליציונית שותפות סיעות שונות המחזיקות בעמדות שונות ומייצגות קבוצות שונות. כלומר ממשלה קואליציונית מבטאת הכרה בעמדות השונות של מפלגות שונות / ממשלה קואליציונית מאפשרת לכל סיעה השותפה בקואליציה לפעול כדי להשיג את האינטרסים שלה.</p>	

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלה 11 - אשכול רשויות מקומיות	
<p>ועדה קרואה</p> <p>- ועדת הממונה על ידי שר הפנים. - המורכבת מאנשי מקצוע / שלא נבחרו. - מתמנה כאשר הרשות המקומית אינה מתפקדת כנדרש / במקרים של כשלים בניהול / כאשר לראש הרשות אין רוב תומך במועצת הרשות / כאשר יש גירעונות כספיים גדולים / כאשר התקציב לא עבר בתום שישה חדשים / תכנית ההבראה של הרשות נכשלה / במות ראש העיר / ראש המועצה.</p>	<p>הצג 1 רכיבים נדרשים:</p>
<p>זכויות פוליטיות / אזרחיות</p> <p>- זכויות פוליטיות הינן זכויות הקשורות ליחסים בין האזרח לרשויות השלטון, שותפות בניהול המסגרת המדינית (חלקן זכויות אזרח בלבד, וחלקן מבוססות על הזכויות הטבעיות של כל אדם). - זכויות פוליטיות שהן זכויות אזרח: הזכות לבחור ולהיבחר / והזכות להתארגן כמפלגה המתמודדת בבחירות (מוענקות לאזרחי המדינה בלבד). - זכויות פוליטיות הנובעות מזכויות טבעיות: חופש ההפגנה והמחאה והאפשרות לבקר את השלטון (אינן מוגבלות לאזרחי המדינה).</p>	<p>הצג 2 רכיבים נדרשים:</p>
<p>הסבר כיצד זכויות פוליטיות / זכויות אזרח נפגעות במינוי ועדה קרואה</p> <p>זכויות פוליטיות כוללות את הזכות לבחור ולהיבחר, זכות זו נפגעת בעקבות מינוי של ועדה קרואה על ידי משרד הפנים. הוועדה מורכבת מאנשי מקצוע שלא נבחרו על ידי התושבים / אזרחים.</p>	<p>הסבר</p>

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלה 12 - אשכול מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון	
<p>קבוצות אינטרס (קבוצות לחץ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ארגון של אנשים בעלי המטרה משותפת המעוניינים בקידום עניין מסוים. - שפועלים יחד כדי להשפיע מבחוץ או קבוצות שאינן מבקשות להתמודד בבחירות. - מכוונת תמיד כלפי רשויות השלטון על מנת להשפיע על מדיניות ציבורית. - דרכי הפעולה המגוונות: שתדלנות / הסכמי שיתוף פעולה / הפעלת סנקציות. 	<p>הצג 1 רכיבים נדרשים:</p>
<p>העיקרון הדמוקרטי: פלורליזם</p> <ul style="list-style-type: none"> - הכרה בערך של ריבוי / מגוון דעות / עמדות של אנשים / קבוצות. - עידוד / תמיכה בקיום וביטוי של מגוון דעות / עמדות של אנשים / קבוצות בחברה / מאפשר לכל קבוצה / דעה להתארגן / לפעול למען השגת האינטרסים שלהם. 	<p>הצג 2 רכיבים נדרשים:</p>
<p>הסבר כיצד עקרון הפלורליזם מתממש בפעילותן של קבוצות אינטרס (קבוצות לחץ)</p> <p>קיומן של קבוצות אינטרס שונות מבטאת את ההכרה בערך הריבוי/ המגוון/ העמדות של קבוצות או ההתארגנות והפעולה של קבוצות האינטרס השונות מאפשרת להן להשיג את קידום האינטרסים והרצונות שלהן.</p>	<p>הסבר</p>

פרק שלישי

על הנבחנים לענות על שתיים מן השאלות 13-15

הצג 40% | ציטוט 30% | הסבר 30%

הערה כללית - ישנם תלמידים שמעתיקים חלקים נרחבים מהטקסט. זהו איננו ציטוט. במיוחד כאשר תלמיד לא ידע לקשר. יש להסביר לתלמידים שהעתקת מרבית הקטע אינה מהווה מיומנות ציטוט נדרשת. כמובן שבאשר ישנם מספר ציטוטים אפשריים והתלמיד מעתיק את כולם יקבל את מלוא הנקודות עבור הציטוט.

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלה 13 עיקרון שלטון החוק	
<p>הצג רכיבים נדרשים:</p> <p>- חובת הציות לחוק חלה על כולם. האזרחים ורשויות השלטון כפופים לחוק ושווים בפני החוק. (לאדם מותר לעשות הכל כל עוד החוק לא אוסר עליו ואילו לרשות מותר לעשות אך ורק את מה שהוסמכה בחוק).</p> <p>- החוק נחקק ע"י הרשות המחוקקת בהליך דמוקרטי, החוק צריך להלום את ערכי המדינה הדמוקרטית, החוק צריך להיות מפורסם מנוסח באופן ברור, החוק מגדיר כללי התנהגות (המותר והאסור), החוק מאזן בין טובת הכלל והפרט.</p>	
<p>ציטוט</p> <p>"הוועד המקומי של היישוב... פעל בחוסר סמכות בהגדירו את היישוב "חילוני" א "לטענתם, רשות שלטונית אינה מוסמכת להגדיר את היישוב לפי השתייכות דתית א לאומית ולכפות הגדרה זו על תושביה" א "כפי שנקבע על פי תקנון ההתאגדות שלו עצמו". א "רשויות השלטון - בלא יוצאות מן הכלל - אינן רשאיות לפעול אלא במסגרת הסמכות שהוקנתה להן בכללים ובתקנות".</p>	
<p>הסבר</p> <p>לפי הקטע על רשויות השלטון לפעול על פי תקנון או במסגרת סמכות שהוקנתה להם בכללים ותקנות. על פי עקרון שלטון החוק הכללים קובעים את המותר והאסור ועל הרשויות לנהוג על פי כללים אלה.</p> <p>א סמכות רשויות השלטון לפעול על פי תקנון או במסגרת סמכות שהוקנתה להם בכללים ותקנות הדבר מהווה ביטוי לקיומה של מערכת חוקים שכולם הן האזרחים והן רשויות שלטון חייבים לציית לה או כפופים לה או שווים בפניה.</p>	

◀ חלק מן התלמידים לא כתבו את ההגדרה של עקרון שלטון החוק במלואה והתייחסו רק לחובת הציות לחוק, בנוסף חלקם לא קישרו בין רכיבי ההגדרה לציטוט.

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלה 14 סוג זכויות: זכויות האדם/הזכויות הטבעיות	
<p>הצג רכיבים נדרשים:</p> <p>- זכויות יסוד אוניברסליות המוקנות לכל אדם באשר הוא אדם או באשר הוא נברא בצלם אלוהים או באשר הוא תכלית לעצמו. - הן אינן מוענקות ע"י השלטון ואינן תלויות בו, התפיסה הדמוקרטית מקבלת כעקרון יסוד את אחריות השלטון לשמירה על הזכויות. - מקובל למנות בין הזכויות הטבעיות: חיים וביטחון / קניין / חירות / שוויון / כבוד והליך משפטי הוגן.</p>	
<p>ציטוט</p> <p>"תיאור אופיו של היישוב "חילוני" מפלה אותם לרעה" או "הגדרת זהות כללית ליישוב מדירה תושבים שאינם משתייכים לאותה הגדרה" או "מסמנת אותם כחריגים ל"נורמה" או "מעבירה מסר שלפיו יש קבוצת תושבים "מועדפת" וקבוצת תושבים מ"סוג ב", שאינה רצויה בקהילה". "מסרים אלו גורמים לתחושת עלבון והשפלה."</p>	
<p>הסבר</p> <p>אפליית / הדרת / סימון תושבים לנורמה / העדפת קבוצות מהווים פגיעה בזכות לשוויון שהיא אחת מן הזכויות האדם/הטבעיות. או המסרים גורמים לתחושת עלבון והשפלה מהווה פגיעה בזכות לכבוד שהיא אחת מן הזכויות האדם / הטבעיות.</p>	
<p>ציטוט נוסף</p> <p>"העתירה אינה נוגעת למתן שירותים מוניציפליים של רשות מקומית, למניעה או הגבלה של שירותי דת, גישה לשירותי דת, או למניעת זכותם של מי מתושבי היישוב לחיות ולנהוג לפי צו אמונת ו ומצפונ. " או "הצדדים לא חלקו על כי ועד היישוב לספק שירותים ואמצעים ראויים בנסיבות העניין על מנת לאפשר קיום אורח חיים דתי לתושבים המעוניינים בכך."</p>	
<p>הסבר</p> <p>הייתה פגיעה בשירותי דת / גישה לשירותי דת / לא הייתה מניעה מתושבי היישוב לחיות על פי צו מצפונם / והתאפשר לתושבים המעוניינים בכך לקיים אורח חיים דתי ולכן לא הייתה פגיעה בחופש הדת והמצפון / בחירויות שהינן חלק מזכויות האדם הטבעיות.</p>	

◀ חלק מן התלמידים לא הגדירו מהן זכויות האדם/טבעיות, אלא הגדירו את הזכות הספציפית כמו שוויון או כבוד וחלק אחר לא קישר לזכות ספציפית או שלא הייתה הלימה בין הציטוט לקישור.

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלה 15 הסכמיות	
הצג רכיבים נדרשים:	- הסכמה רחבה בין קבוצות בחברה - על כללי משחק בסיסיים / על אופייה הבסיסי של החברה / המדינה. - מחזקת את היציבות / מאפשרת קיום בצוותא על אף חילוקי דעות .
ציטוט	"סוגיות עקרוניות וחשובות בחברה הישראלית המורכבת מקבוצות שונות - כמו חילונים ודתיים - ראוי שייפתרו בדרך דמוקרטית של הידברות והחלטה משותפת בין הרשות המקומית לבין תושביה, ובין התושבים לבין עצמם."
הסבר	פתרון של הידברות בדרך דמוקרטית והחלטה משותפת בין הרשות המקומית ותושביה מהווה הסכמה על כללי משחק . יא יחסי שכנות טובים למרות חילוקי הדעות מעיד על הסכמה הרחבה בין קבוצות בחברה, מאפשרת קיום בצוותא על אף חילוקי דעות.

◀ רבים מהתלמידים לא כותבים את כל רכיבי ההגדרה מבלבלים עם סובלנות, פלורליזם. התלמידים ידעו לזהות את הציטוט בקטע וחזרו על זה גם בהצגה. בנוסף חלקם לא מקשרים בין רכיבי ההגדרה לציטוט אלא חזרו במילים אחרות על הציטוט.

פרק רביעי

על הנבחנים לענות על אחת מן השאלות 16-18 ועל אחת מן השאלות 19-20

ציון 30% | הצג 30% | ציטוט 20% | הסבר 20%

שאלה 16	
ציון	לאומיות אתנית- תרבותית
הצג רכיבים נדרשים:	- השאיפה המשותפת לבני לאום לשלטון עצמי במסגרת של מדינה ריבונית או לניהול עצמי בתוך מדינה. - מבוססת על יסודות אתניים תרבותיים משותפים : מוצא / שפה / תרבות / היסטוריה / ולפעמים גם דת . - אין בהכרח חפיפה בין השתייכות הלאומיות לאזרחות והלאום קודם למדינה.
ציטוט	"יושב ראש יד ושם הסביר כי החיזיון מציג את אורח החיים הייחודי שקיימו היהודים בקהילות היהודיות שהושמדו בשואה, את המסורות והמנהגים שלהם. " יא "בעיקר את השאיפה והכמיהה לשוב לציון, לאורך כל הדורות."

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

◀ מרבית התלמידים ענו תשובה נכונה על שאלה זו ניכר כי התלמידים יודעים את המושג לאומיות אתנית, חשוב לציין בפני התלמידים כי בלאומיות ההתלכדות כי סביב יסודות משותפים אתניים או פוליטיים.

שאלה 17	
ציין	תפקידי הכנסת: פיקוח וביקורת
הצג רכיבים נדרשים:	- מהווה מנגנון פיקוח פורמאלי הכנסת מפקחת ומבקרת את מדיניותה ופעולותיה הרשות המבצעת / הממשלה. - אמצעים: אופוזיציה / ועדות / אישור תקציב או כלים פרלמנטריים כמו הצבעת אי אמון / שאילתות/ הצעות לסדר היום.
ציטוט	"חלק משרי הממשלה אינם מייחסים את החשיבות הראויה לחובתם זו כלפי הכנסת, ולכן דרש כי מזכיר הממשלה יודא כי בחודש הקרוב יענו השרים על כל השאילתות שהוגשו." "א" הועלתה הטענה כי שרים רבים התעלמו מ 902 שאילתות שהגישו חברי כנסת."
הסבר	שאילתה היא אחד הכלים הפרלמנטריים העומדים לרשות הכנסת כדי הרשות המבצעת/ הממשלה. או הדרישה ממזכיר הממשלה להשיב על השאילתות מבטאת את תפקידה של הכנסת כמפקחת ומבקרת את מדיניותה / פעולתה של הרשות המבצעת/ הממשלה.

◀ תלמידים לא גילו בקיאות בנושא זה.

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלה 18	
ציין	הגישה הכלכלית- חברתית הסוציאל-דמוקרטית
הצג רכיבים נדרשים:	<p>ערך מרכזי: מדגישה את השוויון החברתי כלכלי על פני החירות הכלכלית או מקדמת בשם הסולידריות את השוויון הכלכלי או את צמצום פערים.</p> <p>אחריות המדינה: במקרה הצורך הפרט יכול להישען על סיוע חברתי כלכלי מהמדינה או הדגשת האחריות של המדינה כלפי החלש או המדינה מבטיחה קיום בסיסי בכבוד לכל אדם או מדינת רווחה או מחויבת ליצור רשת ביטחון - סוציאלי רחבה / מחויבת להבטיח קיום בסיסי בכבוד לכל אדם.</p> <p>מידת מעורבות המדינה: המדינה מעורבת בתחום החברתי כלכלי במידה רבה למשל באמצעות: סבסוד, שירותים, הענקת שירותים חברתיים, חקיקה חברתית, הלאמה / תמיכה במיסוי גבוה על העשירונים העליונים.</p>
ציטוט	"במצע המפלגה כתוב כי היא תתנגד להשארת אמצעי הייצור בידי בעלי ההון ותתמוך בהעברתם לידי מוסדות המדינה." או "כמו כן היא הבטיחה לקדם דיור מוזל ובר-השגה לכולם" או "שרובו ימומן באמצעות המיסים שיוטלו בעיקר על האוכלוסייה בעלת האמצעים."
הסבר	העברת אמצעי ייצור לידי מוסדות המדינה היא ביטוי להלאמה או הבטחת דיור מוזל או מיסוי גבוה על האוכלוסיות המבוססות היא ביטוי למעורבות רבה של המדינה בתחום החברתי כלכלי. או הדיור בר השגה לכולם מבטא אחריות של המדינה כלפי החלש או דגש על צמצום פערים.

◀ תלמידים רבים גילו בקיאות בשאלה זו.

חשוב לציין כי ישנם תלמידים שלא קישרו בין הציטוט לרכיב ההגדרה המתאים, דוגמא לקישור נכון: העברת אמצעי ייצור לידי מוסדות המדינה המהווה הלאמה ומבטא מעורבות רבה של המדינה בכלכלה ולא צמצום פערים חברתיים.

שאלת עמדה

סעיף א' אני תומך/מתנגד 50% | כתיבת הסוגיה במלואה 50%

סעיפים ב ו ג : ציין: 30% | הצג: 20% | קישור: 50%

הערה כללית -תלמידים רבים מסתפקים בזיהוי מושג והצגתו. לא מבצעים כלל קישור לסוגיה שבמחלוקת או שעושים קישור חלקי בלבד. בשאלות עמדה הקישור צריך להתייחס למושג בו השתמש התלמיד וכיצד הוא עונה על הסוגיה שבמחלוקת.

למידה בונה אדם

המזכירות הפדגוגית
אגף א' – מורשת חברה ורוח
תחום דעת אזרחות

מדינת ישראל
משרד החינוך

שאלה 19	
בעד הצעת החוק:	
מושגים	חופש תנועה של מי שרוצה להשתמש בכביש, חיים וביטחון, חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.
נגד הצעת החוק:	
מושגים	חופש הביטוי, מנגנון פיקוח בלתי פורמלי, עקרון הגבלת השלטון, זכויות אזרח פוליטיות: הזכות להעביר ביקורת על השלטון, חופש האסיפה וההפגנה.

◀ מעל 80% מן התלמידים בחרו לענות על שאלה זו, חלק ניכר מן התלמידים לא קישרו את העמדה לרכיבי ההגדרה ביחס לסוגיה. לדוגמה. נימוק נגד העלאת הקנס ל-29 אלף ש"ח. קישור מלא מתייחס לסוגיה שבמחלוקת - כלומר הקנס הגבוה ימנע מאנשים לצאת להפגין ובכך זכותם של האנשים להביע את דעתם על מדיניות השלטון באופן פומבי באמצעות הפגנה תיפגע.

שאלה 20	
בעד הורדת אחוז החסימה:	
מושגים	ייצוגיות, שלטון העם, פלורליזם, סובלנות, התארגנות פוליטית
נגד הורדת אחוז החסימה:	
מושגים	יציבות שלטונית / משילות, הסכמיות, שלטון העם ("סחטנות" קואליציונית מצד מפלגות קטנות, שגורמת לפגיעה במימוש שלטון העם).

◀ מרבית התלמידים שבחרו בשאלה זו לא ביססו את עמדתם על מושגים אזרחיים נכונים או לא קישרו נכון בין רכיבי ההגדרה לעמדה ביחס לסוגיה.